

of the uninhabited, inhuman. The weeks, months, years pass, life flows, and in the holy corner the lamps, white towels, curtains embroidered with red, blue, green patterns, the same strict and detached gaze of the Almighty, the saints and the calm, even glow should shine.

The representative of the mythological group is a house-group. The housekeeper in the Kuban is usually called the "master", which characterizes his attitude to the family and the household that lives in the house: he is the eldest in the house, the guardian, the invisible "master." A characteristic habitat of this mythological character is an attic / hill, namely a chimney, called a pig / borer. Throughout the territory of the Kuban, the visual image of the brownie varies, that is, it appears in several zoomorphic and anthropomorphic hypostases. And it is believed that the brownie does not see the human eye and appears before a person only in certain situations. It is believed that the householder lives in every house and is the patron of the family, cares about the house, the cattle and the whole farm. According to the pre-revolutionary author FV Arkannikov, if a house-lover loves his master, he takes care of his house, livestock, farm, and such a master does not lose anything. If the householder does not fall in love, then such a master will "ruin the end". Therefore, the rich owner, having dinner, always leaves something on his desk for the house-servant [2]. But along with this, a dual attitude to the presence of the house-spirit is fixed. In one case, this is regarded as a norm, and is a positive factor: "Without a house economy there will be no" [1]. It was believed that at the entrance to the new house it was necessary to call a householder with him: "Dear master, I'm going to a new place, let's go and you with us" [11]. One of the functions of the brownie is caring and caring for domestic animals. Brownie is one of the central characters in the traditional demonological views of the Kuban Cossacks. Dual treatment of him by the bearers of traditional culture.

The introduction of schoolchildren to traditional culture, its values, "ingrowing" into it as a whole and a deep understanding of the comprehension of folk tradition and native language as a direct reflection of these values in their creative works. Folk culture, creativity, traditions of the Kuban at the critical stages of society exacerbated the sense of self-awareness, increased interest in its origins, the roots of national culture. Folk art is a product of the centuries-old experience of a large number of masters of different generations and it clearly embodies the basic principles of this type of artistic creation: stylization, transformation, flatness, decorativeness, ornamentality of the whole and its parts, rejection of all chance, insignificant, accentuation of the most expressive. It is on the healthy and strong traditions of the past that one can build and form a worthy

modern society. The return of the lost and the restoration of the destroyed is a sign of the revival of Russia, but the shorter the history of the city, village, aul, the more important for us are those anchors that connect generations and ages, creating history. Old buildings, the names of our predecessors. Traditional culture of the Kuban helps in creative self-expression, serves as a powerful means of aesthetic, spiritual and moral education.

References

1. Arkannikov F.V. Nikolaevskaya stanitsa: (Statistical and ethnographic description). The Kuban collection. T. I. Ekaterinodar, 1897.
2. Vlasova M. A new abode of Russian superstition. - St.Petersburg, 1995.
3. The State Archives of the Krasnodar Territory (GAAK). F. 670, op. 1, d. 4, p. thirty.
4. The State Archives of the Krasnodar Territory (GAAK). F. 670, op. 1, d. 4, p. 22 - 30; The Kuban region. 1913. The 3rd of August.
5. The State Archives of the Krasnodar Territory (GAAK). F. 249. op. 1. d. 2174, f. 1 - 2, 10, 19; f. 465, op. 1, d. 4, p. 106. 2.
6. Ivanov IG Christmas Christmas on the Line // Kuban regional news (KOV). 1900. 25 December.
7. Ivanov I.G. Christmas Christmas on the Line // Kuban regional news (KOV). 1900. 25 December.
8. History of the Kuban / Pod. Ed. The cube. GU Shetneva V.E. Krasnodar .: Kuban book publishing house, 2004.
9. Kuban regional news. 1899. 159; The Kuban region. 1914. February 27; Peredelsky E. Decree. op. C. 42.
10. The Kuban Regional Bulletin. 1896. 4 September.
11. KFEE - 1997. Krasnodar Territory, Kurganinsky District, Art. Temirgoevskaya. Inf.: Chebanova A.Ya. Born in 1910. and M.A. Born in 1915. Issle: Voronin V.V. A / K No. 1251.
12. KFEE - 1998. Karachay-Cherkess Republic, Urupsky District, Art. Preventive. Inf.: Tolkacheva P.I. Born in 1915. Иссл-ль Zhiganova S.A. A / K No. 1444.
13. Maltseva L.V. Cuban studies in the classroom of fine arts in the secondary school. - Krasnodar: Tradition, 2010.
14. Manukalo A.N. History of the Kuban. Krasnodar, 2004. - 210 with.
15. Pakhomov M. Rizdviani Christmas trees in the Black Sea coast // KOV (Kuban regional bulletin). 1890. 25 December.
16. Ratushnyak V.N. On the pages of the history of the Kuban. Krasnodar: Soviet Kuban, 1993.

РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ БАКАЛАВРІВ З ПСИХОЛОГІЇ У ПРЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ДИСИЦПЛІН

Хавіна І.В.

*асистент кафедри ППУСС
НТУ «ХПІ», Харків, Україна*

RESULTS OF THE CONSTANT STAGE OF PEDAGOGICAL EXPERIMENT OF FORMATION OF BASIC PROFESSIONAL COMPETENCIES OF BACALAURS OF PSYCHOLOGY IN THE PRCESS OF STUDY OF NATURAL RESEARCH DISCIPLINES

Khavina I.V.

*The assistant of the chair of the PPMSS
NTU "KhPI", Kharkov, Ukraine*

Анотація

У статті аналізується результати експериментального дослідження формування базових професійних компетенцій бакалаврів з психології у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін. Описано етапи експериментального дослідження. Відповідно до критеріїв та показників виділені та охарактеризовані рівні сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології. Показано узагальнений результат рівня сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології на констатувальному етапі педагогічного експерименту.

Abstract

The article analyzes the results of an experimental study of the formation of basic professional competences of bachelors from psychology in the process of studying natural sciences disciplines. The stages of experimental research are described. According to the criteria and indicators, the levels of formation of the basic professional competences of bachelors in psychology are identified and characterized. The generalized result of the level of formation of the basic professional competences of bachelors from psychology at the stage of the pedagogical experiment is shown.

Ключові слова: педагогічний експеримент, базові професійні компетенції, педагогічна технологія, констатувальний етап, бакалаври з психології.

Keywords: pedagogical experiment, basic professional competencies, pedagogical technology, qualifying stage, bachelors on psychology.

Проведений теоретичний аналіз проблеми формування базових професійних компетенцій (БПК) бакалаврів з психології у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін підтвердив необхідність експериментальної роботи, оскільки, в сучасній професійній педагогіці це питання недостатньо вивчене. Необхідність експериментальної роботи також пов'язана з перевіркою ефективності розробленої нами педагогічної технології та визначення доцільності впровадження її у практику професійної підготовки майбутніх бакалаврів з психології.

Розроблений нами педагогічний експеримент передбачає реалізацію педагогічної технології формування базових професійних компетенцій бакалаврів з психології у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін у системі вищої освіти. Педагогічний експеримент було побудовано на загальних принципах організації та проведення дослідницької роботи в освітніх установах [2].

Мета експериментальної роботи – це перевірка ефективності розробленої педагогічної технології формування базових професійних компетенцій бакалаврів з психології у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін.

Педагогічний експеримент було проведено на базі Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» на кафедрі «Педагогіки та психології управління соціальними системами імені академіка І.А. Зязюна» протягом 2012-2017 років.

Експеримент проводився в природних умовах навчального процесу у три взаємопов'язані етапи:

1-й етап експерименту: констатувальний (2012-2015 pp.);

2-й етап експерименту: формувальний (2012-2017 pp.);

3-й етап експерименту: узагальнюючий (2016-2017 pp.).

Загалом у процесі дослідження на різних його етапах взяли участь 446 студентів спеціальності «Психологія».

Для визначення рівня сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології застосовувались такі експериментальні методи, як спостереження, анкетування, бесіда, опитування, тестування, метод групових експертних оцінок.

Оцінювання результатів експериментальної роботи проводилося відповідно до виділених критеріїв та показників сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології.

Було визначено структурні компоненти базових професійних компетенцій бакалаврів з психології, це: *мотиваційно-ціннісний, особистісний, комунікативний, когнітивно-діяльнісний*.

Важливим аспектом дослідження є визначення рівнів розвитку БПК у бакалаврів психології. Відповідно до уточнених критеріїв та показників нами було виділені та охарактеризовані наступні рівні сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології:

1. *Елементарний* – відсутність усвідомленого розуміння місця науково-природничих дисциплін у професійній підготовці бакалавра з психології, аморфне ставлення до здобуття професії психолога, виражена негативна зовнішня мотивація, низький рівень розвитку професійно зумовлених якостей, невміння налагодити конструктивне спілкування із

співрозмовником, відсутність знань з фундаментальних дисциплін та відповідно нездатність вирішення професійних завдань на їх основі.

2. *Середній* – усі базові професійні компетенції розвинені на недостатньому рівні, що виражається у вираженій зовнішній мотивації, відсутністю стійкого позитивного ставлення до оволодіння знаннями, вміннями й навичками, не усвідомлення важливості розвитку системи важливих особистісних якостей як для майбутнього психолога, ситуативний успіх у комунікаціях, вирішення професійних задач на репродуктивному рівні.

3. *Достатній* – нестійка внутрішня мотивація до оволодіння знань, умінь, здатностей, домінуюча зовнішня позитивна мотивація, орієнтація на оцінку, винагороду з боку викладача (увага, додатковий бал тощо), нестійке усвідомлене розуміння про важливість оволодіння знань з природничо-наукових дисциплін залежно від отриманого успіху або його відсутності, наявність виражених особистісних та професійних рис та властивостей при відсутності розуміння їх взаємозв'язку із майбутньої професією, відсутність труднощів у спілкуванні, підхід до завдань, пов'язаних із природничо-науковими дисциплінами, із розкриттям власної точки зору, певною творчою зорієнтованістю (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості БПК		
Рівні	Шкала ECTS	Стобальна шкала
Високий	A	90 – 100
Достатній	B	82 – 89
Середній	C	74 – 81
Елементарний	D, E	60– 73

4. *Високий* – сформованість усіх базових професійних компетенцій, виражена внутрішня мотивація до вивчення дисциплін природничо-наукового циклу, розуміння важливості постійного саморозвитку, самовдосконалення, зокрема тих особистісних та професійно важливих рис та якостей, що зумовлюють успішне професійне становлення, усвідомлення таких характеристик професійного спілкування, як суб'єкт-суб'єктність, що визначає позитивний вектор побудови комунікативного процесу, у вирішенні професійних задач домінують самостійність, творчий підхід, відповідальність та в цілому спостерігається компетентність, тобто володіння системою знань, умінь та здатностей з природничо-наукових дисциплін.

Констатувальний етап педагогічного експерименту було спрямовано на розв'язання таких завдань:

- встановити засоби діагностики, що дають можливість визначити рівень сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології;
- виявити початковий рівень сформованості компонентів структури базових професійних компетенцій (мотиваційно-ціннісний, особистісний, комунікативний та когнітивно-діяльнісний);
- визначити початковий рівень сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології.

При цьому ми хочемо наголосити, що констатувальному етапу педагогічного експерименту було приділено значну увагу у зв'язку з тим, що достовірність одержуваних дослідних результатів значною мірою залежить від початкових показників. Тривалість констатувального етапу педагогічного експерименту обумовлена необхідністю вірогідного визначення початкового рівня сформованості базових професійних компетенцій у бакалаврів з психології, вивчення якого дає можливість сформувати групи в межах основного експерименту.

Узагальнений результат рівня сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології на констатувальному етапі експерименту було розраховано як середнє арифметичне за всіма критеріями (мотиваційно-ціннісним, особистісним, комунікативним та когнітивно-діяльнісним).

Отже, на констатувальному етапі експерименту для значної кількості студентів (36,1%) характерним є елементарний рівень сформованості БПК, також у значній кількості студентів (35,6%) початковий рівень сформованості базових професійних компетенцій знаходиться на середньому рівні. Таким чином, необхідним є цілеспрямоване формування базових професійних компетенцій бакалаврів з психології у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін. Результати розрахунків наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Рівні сформованості БПК бакалаврів з психології (констатувальний експеримент)

Рівні	Критерії сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології (%)				Рівень сформованості БПК бакалавра з
	Мотиваційно-ціннісний критерій	Особистісний критерій	Комунікативний критерій	Когнітивно-діяльнісний критерій	
Високий	9,2	11,9	11,6	9,3	10,5
Достатній	16,6	22,4	19,3	13	17,8
Середній	38,6	33,4	33	37,4	35,6
Елементар	35,6	32,3	36,1	40,3	36,1

Тільки невелика кількість студентів на констатувальному етапі експерименту продемонструвала сформованість базових професійних компетенцій на високому (10,5%) та достатньому (17,8%) рівнях.

Отже, на констатувальному етапі педагогічного експерименту було визначено методи діагностики, що дають можливість оцінити рівень сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології. Виявлено початковий рівень сформованості компонентів структури базових професійних компетенцій бакалаврів з психології (мотиваційно-ціннісний, особистісний, комунікативний та когнітивно-діяльнісний). Визначено, що на констатувальному етапі педагогічного експерименту для більшості бакалаврів з психології (36,1%) сформованість базових професійних компетенцій знаходиться на елементарному рівні.

Для підвищення рівня сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології було розроблено відповідну педагогічну технологію, яка поетапно впроваджувалась у педагогічний процес (мотиваційний, теоретико-змістовний, професійно-практичний, контрольно-оціночний етапи) у ході формування етапу педагогічного експерименту.

За результатами проведеного констатувального експерименту ми розподілили студентів на дві групи: експериментальна група, яка склала 221 особу, та контрольна група, яка склала 225 осіб. Розподіл відбувався таким чином, щоб рівень сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології в обох групах студентів був приблизно однаковим.

Після формування груп рівномірність розподілів студентів в контрольній та експериментальній групі була перевірена з використанням критерію

згоди χ^2 -Пірсона [1; 3; 4]. Критерій χ^2 відповідає на питання про те, з однаковою чи частотою зустрічаються різні значення ознаки в емпіричному і теоретичному розподілах або в двох і більше емпіричних розподілах.

Перевага методу полягає в тому, що він дозволяє зіставляти розподіл ознак, представлених будь-якою шкалою, починаючи від шкали найменувань. У найпростішому випадку альтернативного розподілу "так - ні", "вирішив задачу - не розв'язав задачу".

Було виконано розрахунок теоретичної частоти (f_T), підраховано різницю між емпіричною і теоретичною частотою по кожному розряду; визначено число ступенів свободи. Внесена поправка на «безперервність» (якщо $v = 1$), отримані різниці зведені в квадрат, отримані квадрати різниць розділені на теоретичну частоту (останній стовпець). Отримана сума є $\chi^2_{\text{Емп.}}$.

Відмінності між двома розподілами можуть вважатися достовірними, якщо $\chi^2_{\text{Емп}}$ досягає або перевищує $\chi^2_{0.05}$, і тим більш достовірним, якщо $\chi^2_{\text{Емп}}$ досягає або перевищує $\chi^2_{0.01}$. У нашому випадку $\chi^2_{\text{Емп}}$ менше критичного значення, розбіжності між розподілами статистично не достовірні (гіпотеза H_0).

Отже, експериментальну та контрольну групу було розподілено таким чином, що кількість студентів першого курсу спеціальності «Психологія» з високим, достатнім, середнім та елементарним рівнями сформованості БПК компетенцій бакалаврів з психології була приблизно однаковою.

Результати розподілу студентів за рівнями сформованості БПК бакалаврів з психології представлені у таблиці 3.

Таблиця 3

Рівень сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів з психології у експериментальній та контрольній групах

Рівень сформованості	Експериментальна група		Контрольна група	
	n=	%	n=	%
Високий	23	10,5	24	10,6
Достатній	39	17,6	40	17,7
Середній	79	35,7	80	35,6
Елементарний	80	36,2	81	36,1
Загальна кількість	221	100	225	100

Навчання у контрольній групі відбувалося за традиційними методиками, а у експериментальній було впроваджено розроблену нами педагогічну технологію формування базових професійних компетенцій бакалаврів з психології у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін. Реалізація технології відбувалась під час викладання студентам дисциплін «Анатомія нервової системи та вищої нервової діяльності», «Основи біології та генетики людини» «Антропологія», «Зоопсихологія та порівняльна психологія» та «Психофізіологія», яке здійснювалось безпосередньо автором дослідження.

Список літератури

1. Загвязинский В.И. Методология и методы психолого-педагогического исследования: учеб.

пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Загвязинский В.И., Атаханов Р. – М.: Академия, 2005. – 54 с.

2. Граничина О.А. Статистические методы психолого-педагогических исследований: учебное пособие / О.А. Граничина. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2002. – 48 с.

3. Золотухина С.Т. Статистические методы в педагогических исследованиях высшей школы: учебное пособие / С.Т. Золотухина, М.П. Згурская, Е.Н. Ионова. – Харьков: ХНПУ имени Г.С. Сковороды, НТУ «ХПИ», 2012. – 161 с.

4. Руденко В.М. Математичні методи в психології: посібник / В.М. Руденко, Н.М. Руденко. – К.: ФОП «Петренко», 2009. – 145 с.